

Onuncu Deva

Onuncu Deva

Ey lüzumsuz merak eden hasta! Sen, hastalığın ağırlığından merak ediyorsun. O merakın, senin hastalığını ağırlaştırır. Hastalığın hafifleşmesini istersen merak etmemeye çalış. Yani hastalığın faydalarını, sevabını ve çabuk geçeceğini düşün, merakı kaldır, hastalığın kökünü kes.

Evet merak, hastalığı ikileştirir; maddî hastalığın altında merak ile manevî bir hastalığı kalbine verir; maddî hastalık ona dayanır, devam eder. Eğer teslimiyetle rıza ile hastalığın hikmetini düşünmekle o merak gitse, o maddî hastalığın mühim bir kökü kesilir, hafifler, kısmen gider. Hususan evhamla bir dirhem maddî hastalık, bazen merak vasıtasıyla on dirhem kadar büyür. Merak kesilmesiyle, o hastalığın onda dokuzu gider.

Merak, hastalığı ziyade ettiği gibi hikmet-i İlahiyeyi ittiham ve rahmet-i İlahiyeyi tenkit ve Hâlık-ı Rahîm'inden şekva hükmünde olduğu için aks-i maksadıyla tokat yer, hastalığını ziyadeleştirir. Evet, nasıl ki şükür nimeti ziyadeleştirir öyle de şekva; hastalığı, musibeti tezyid eder.

Hem merakın kendisi de bir hastalıktır. Onun ilacı, hastalığın hikmetini bilmektir. Madem hikmetini, faydasını bildin; o merhemi meraka sür, kurtul. “Âh!” yerine “Oh!”

de “Vâ-esefâ!” yerine **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى كُلِّ حَالٍ** söyle.

“Sen, hastalığın ağırlığından merak ediyorsun.”

İnsan hastalanınca yalnız hastalığın kendisiyle uğraşmaz; bir de zihninde onun geleceğini büyötmeye başlar: “Acaba geçecek mi? Daha kötü olur mu? Başka bir hastalık mı var? Böyle kalırsam ne yaparım?” Böylece **bugün çektiği ağrıya, henüz meydana gelmemiş**

yarının ağrısını da ekler. Meselâ doktor “Bir hafta dinlenmen gerekiyor” dediği hâlde kişi, daha ilk günden aylarca hasta kalacağını hayal eder. Üstadın burada “merak” dediği, tedbir almak değil; **neticesiz, tekrar tekrar dönüp duran endişedir.**

Merak geleceği değiştirmez; **bugünün huzurunu bozar.** Merak, yarının yükünü **bugünün omzuna yükler.** Merak, musibet gelmeden **insanı musibettede eder.**

“O merakın, senin hastalığını ağırlaştırır.”

Maddî rahatsızlık bedendedir; fakat sürekli korku ve evham insanın ruhunu da yorar. Uykusu kaçır, iştahı bozulur, bedenindeki her değişikliği tehlike zanneder. Meselâ başı ağrıyan biri sakin olduğunda yalnız baş ağrısını hisseder; fakat “Ya beynimde ciddi bir şey varsa?” diye sürekli düşünürse, artık hem baş ağrısıyla hem korkuyla mücadele eder. **Bir yük iki yük hâline gelir.** Merak, **yarını değiştirmez; bugünü tüketir.** Henüz gelmemiş musibeti, **bugünden yaşatmaya çalışır.**

“Hastalığın hafifleşmesini istersen, merak etmemeye çalış.”

Buradaki mana “Hastalığı önemseme, doktora gitme” değildir. Tedbir alınır, tedavi olunur; fakat tedbirden sonra kalbi sürekli ihtimallerle parçalamamak gerekir. İnsan şöyle diyebilir: “Ben üzerime düşeni yapıyorum. Doktora gidiyorum, ilacımı kullanıyorum. Netice ise Allah’ın takdiridir.” Böyle bir teslimiyet, hastalığı hemen ortadan kaldırmasa bile **hastalığın üzerine binen ruhî ağırlığı kaldırır.**

“Hastalığın faydelerini, sevabını ve çabuk geçeceğini düşün.”

İnsan yalnız “Neden hasta oldum?” diye baktığında musibeti bütünüyle zarar görür. Fakat başka tarafından baktığında; sabır sevabı, günahlara kefarete olması, dünyanın faniliğini hatırlatması, sağlığın kıymetini öğretmesi gibi hikmetler görür. Meselâ günlerce yatağından kalkamayan biri, daha önce fark etmeden kullandığı ellerinin, ayaklarının, nefesinin ne büyük nimet olduğunu anlar. Böylece “Bu hastalık tamamen boş ve manasız değilmiş” demeye başlar. **Mana bulan musibet, kalpteki ağırlığını kaybeder.**

“Merakı kaldır, hastalığın kökünü kes.”

Üstad burada hastalığın bütün tıbbî sebebinin merak olduğunu söylemiyor. Maksat, **hastalığı ağırlaştıran mühim bir manevî damarı kesmektir.** Meselâ elinde küçük bir yara bulunan kişi yaranın iyileşmesini beklemek yerine her dakika açıp bakarsa, zihnen de yarayı sürekli canlı tutar. Aynı şekilde insan hastalığını gün boyunca düşünüp konuşursa, hayatının merkezine hastalığı yerleştirir. Merakı azaltınca hastalık vardır; fakat artık insanın bütün dünyasını kaplamaz.

“Merak, hastalığı ikileştirir.”

Birinci hastalık bedendedir, ikinci hastalık kalpte oluşur. Beden “ağrıyorum” der; kalp ise “Mahvoldum” demeye başlar. Asıl tehlike buradadır. Meselâ iki kişi aynı rahatsızlığı yaşasın. Birisi “Tedavimi olurum, geçerse şükrederim, sürerse sabrederim” der. Diğeri gece gündüz en kötü ihtimalleri düşünür. Hastalık aynı olsa bile **ikinci insanın çektiği ıstırap kat kat fazla olabilir.**

Merak, Allah Hakkında Bir Zanna Dönüşebilir

Hastalık hakkında aşırı merak eden insan, farkında olmadan **Allah’ın takdiri hakkında kötü ihtimaller üretmeye** başlayabilir: “Bu daha da kötüleşecek, bundan kurtulamayacağım, benim için hayır kalmadı...” Böylece merak yalnız hastalık hakkında değil, **Allah’ın kendisi hakkında nasıl muamele edeceğine dair bir zanna** dönüşür.

“Ben Kulumun Zannı Üzereyim”

Hadis-i kudsîde Allah Teâlâ şöyle buyurur: «أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي» – **“Ben kulumun Benim hakkımdaki zannı üzereyim.”** Yani kul Rabbinden rahmet, yardım ve hayır ummalı; Allah hakkında hüsnüzan beslemelidir. Hastalıkta da “Rabbim bana merhamet eder, bunda bir hikmet vardır, şifa vermeye de kadirdir” diye düşünmek mümine yakışan tavidir.

“Maddî hastalığın altında merak ile manevî bir hastalığı kalbine verir.”

Bedendeki ağrı belli bir yerde olabilir; fakat korku bütün ruhu kuşatabilir. Bir diz ağrısı yalnız dizdedir; fakat “Artık yürüyemeyeceğim” korkusu insanın bütün gününü karartabilir. İşte burada maddî hastalığın altına **ümitsizlik, korku ve evhamdan oluşan ikinci bir hastalık** yerleşmiştir. Bazen insanı asıl yoran da budur.

“Maddî hastalık ona dayanır, devam eder.”

İnsan sürekli hastalığına dikkat kesildiğinde en küçük belirtiyi bile büyütür. Ağrının geçip geçmediğini her dakika kontrol etmek, insanın zihnini sürekli hastalığa bağlar. Meselâ dışı ağrıyan biri sohbet ederken bir süre ağrısını unutabilir; fakat sürekli “Şimdi ağrıyor mu?” diye kontrol ettiğinde dikkatini tekrar oraya çeker. Yani **merak, hastalığı insanın şuurunda devamlı hazır tutar.**

Eğer teslimiyetle rıza ile hastalığın hikmetini düşünmekle o merak gitse, o maddî hastalığın mühim bir kökü kesilir, hafifleşir, kısmen gider.

1. Allah’a Teslimiyet: Hükmü O’na Bırakmak

Teslimiyet, insanın elinden gelen sebeplere müracaat ettikten sonra **neticeyi Allah’ın hükmüne bırakmasıdır.** Hasta tedavisini olur, ilacını kullanır, fakat kalben “Mutlaka benim istediğim şekilde olmalı” diye neticeye hükmetmez. “Rabbim benim hâlimi benden daha iyi bilir; şifa vermesi de, hastalığı bir müddet devam ettirmesi de O’nun ilmiyledir” der. Böylece insan, kaderle mücadele etmek yerine **Allah’ın hükmüne dayanır.**

2. Rıza: Allah’ın Takdirine İtiraz Etmemek

Rıza, hastalıktan hoşlanmak değil; **Allah’ın takdirine karşı kalben itiraz etmemektir.** İnsan “Neden ben? Neden şimdi? Bu benim başıma gelmemeliydi” diyerek kaderle çekişmek yerine, “Rabbim bunu takdir etmişse bunda benim göremediğim bir maslahat vardır” der. Acıdan rahatsız olabilir, şifa isteyebilir; fakat kalbinde Allah’ın hükmünü suçlayan bir tavır taşımaz. Böylece hastalık bedeninde bulunsa bile **kalbinde isyan hâline dönüşmez.**

3. Hikmetini Düşünmek: Hükmün Boşuna Olmadığını Bilmek

Hastalığın hikmetini düşünmek ise insanın, Allah’ın hiçbir işinin **abes, başıboş ve manasız olmadığını** hatırlamasıdır. Belki bu hastalık günahlarına kefaret olacak, sabır sevabı kazandıracak, aczini gösterecek, duaya yöneltecek, sağlığın kıymetini öğretecek veya insanı daha büyük bir zarardan koruyacaktır. Hikmetlerin tamamını bilmek şart değildir; mühim olan, **“Ben göremesem de Rabbimin bildiği bir hikmet vardır”** diyebilmektir.

Üçü Birleşince Merak Sönmeye Başlar

İnsan Allah’a teslim olduğunda **“Netice ne olacak?”** endişesi hafifler. Rıza gösterdiğinde **“Neden böyle oldu?”** itirazı azalır. Hikmetini düşündüğünde ise **“Bu boşuna oldu”** düşüncesi kırılır.

Böylece kalp şu noktaya gelir: **“Rabbim, ben sebeplere müracaat ederim; hüküm Senindir. Takdirine razıyım. Hikmetini tamamen bilmesem de Senin hiçbir işinin**

hikmetsiz olmadığına inanıyorum.” İşte bu hâl, merakın ve evhamın en kuvvetli ilacıdır.

Merak ortadan kalkınca insanın çektiği toplam sıkıntı azalır. Hastalık aynı gün bitmese bile onun oluşturduğu korku, uykusuzluk ve sürekli düşünme azalabilir. Meselâ ameliyat bekleyen bir insan neticeyi kabullendiğinde ameliyat tarihi değişmez; fakat **ameliyata kadar geçen günlerini korkuyla zehirlemekten kurtulur**. Hastalık bir miktar vardır, fakat hayatın tamamı hastalık olmaz.

“Hususan evhamla bir dirhem maddî hastalık, bazan merak vasıtasıyla on dirhem kadar büyür.”

Buradaki “bir dirhem-on dirhem” ifadesi çok kuvvetli bir temsilidir. Küçük bir belirti, evhamlı bir zihinde dev bir felaket hâline gelebilir. Meselâ kalbi biraz hızlı atan kişi hemen “Kalp krizi geçiriyorum” diye düşünür; korktukça kalbi daha hızlı çarpar, hızlı çarptıkça daha çok korkar. **Belirti korkuyu, korku da belirtiyi besleyen bir daire oluşturur**. Üstad bu büyütme mekanizmasına dikkat çekiyor.

“Merak kesilmesiyle, o hastalığın onda dokuzu gider.”

Buradaki ifade özellikle **evhamın büyüttüğü kısmı** anlatır. Yani bazen çekilen sıkıntının büyük kısmı hastalığın kendisinden değil, hastalık hakkındaki korkulardan kaynaklanabilir. “Ya şöyle olursa, ya böyle olursa?” ihtimalleri bırakıldığında geriye gerçek rahatsızlık kalır. İnsan o zaman fark eder: “Ben yalnız hastalığı değil, kendi zihnimde ürettiğim onlarca ihtimali de taşıyordum.”

“Merak, hastalığı ziyade ettiği gibi, hikmet-i ilâhiyeyi ittiham...”

Buradaki **“ittiham”**, insanın açıkça “Allah hikmetsiz iş yaptı” demesi değildir. Fakat hastalık karşısında sürekli, **“Neden böyle oldu? Bunun ne faydası var? Bu başıma gelmemeliydi”** diye kaderi sorgulayan bir merak, farkında olmadan Allah’ın takdirinde hikmet yokmuş gibi bir hâle dönüşebilir.

Aşırı merak eden insan aslında yalnız hastalığı düşünmez; zihninde şu hükmü de taşımaya başlayabilir: **“Bu hâdise benim için tamamen kötü.”** Hâlbuki insan yalnız görünen acıyı bilir; Allah ise hadisenin başını, sonunu, dünyaya ve ahirete bakan bütün neticelerini bilir. İnsan sınırlı bilgisiyle bütünü hakkında hüküm verdiğinde, ilâhî hikmeti kendi dar ölçüsüyle

tartmış olur.

“Rahmet-i İlâhiyeyi tenkid...”

İnsan bazen yalnız hadisenin acı tarafına bakıp Allah’ın rahmetini unutabilir. Bir çocuk doktorun iğne yapmasını zulüm zannedebilir; çünkü yalnız iğnenin acısını görür, tedavinin neticesini bilmez. İnsan da bazen hastalığın yalnız bugünkü acısını görür, fakat onun ahirete, manevî hayata veya geleceğe bakan hikmetlerini göremez. **Görmediğimiz hikmeti yok saymak, hükmü eksik bilgiyle vermektir.**

“Hâlık-ı Rahîm’inden şekva hükmünde olduğu için...”

İki türlü şikâyet vardır. Birincisi, **Allah’a derdini arz etmektir:** “Ya Rabbi, çok zorlanıyorum, bana şifa ver.” Bu kulluktur. Hz. Eyyûb’un duası bunun en güzel misalidir. İkincisi ise Allah’tan insanlara şikâyet edercesine “Niçin Allah bana bunu yaptı?” diye kaderi suçlamaktır. Üstadın sakındırdığı ikinci hâlidir. Yani **Allah’a şikâyet başka, Allah’tan şikâyet başkadır.**

“Aks-i maksadıyla tokat yer, hastalığını ziyadeleştirir.”

İnsan merak ederek aslında hastalıktan kurtulmak ister; fakat aşırı merak bazen tam tersine daha fazla sıkıntı getirir. Uyuyamaz, dinlenemez, sürekli bedenini dinler. Böylece kaçmak istediği sıkıntıya daha çok bağlanır. Buna “aks-i maksat” deniliyor: **İnsan kurtulmak isterken kullandığı yanlış yöntem onu daha fazla bağlar.**

Evet, nasıl ki şükür nimeti ziyadeleştirir öyle de şekva; hastalığı, musibeti tezyid eder.

Şükreden insan sahip olduğu nimetin farkına varır. Hastayken bile “Gözüm görüyor, kulağım duyuyor, yanımda ailem var, imanım var, nefes alıyorum” diyebilir. Böyle baktığında hastalık hayatındaki yüz nimetten yalnız biriyle ilgili bir eksiklik hâline gelir. Şükür, insana şunu öğretir: **“Bir kapı kapandı diye doksan dokuz açık kapıyı unutma.”**

Sürekli şikâyet insanın dikkatini musibetin üzerinde toplar. İnsan gün boyu “Çok kötüyüm, hiçbir şey düzelmüyor” dedikçe zihninde musibet büyür. Üstelik çevresindeki insanların

tesellisini de duyamaz hâle gelir. Böylece musibet bir defa bedende yaşanırken, **zihinde yüz defa tekrar edilir.**

Hastalık hakkında aşırı merak eden insan, farkında olmadan **Allah'ın takdiri hakkında kötü ihtimaller üretmeye** başlayabilir: “Bu daha da kötüleşecek, bundan kurtulamayacağım, benim için hayır kalmadı...” Böylece merak yalnız hastalık hakkında değil, **Allah'ın kendisi hakkında nasıl muamele edeceğine dair bir zanna** dönüşür.

Allah onu zannın da yalancı çıkarmaz. Çünkü Hadis-i kudsîde Allah Teâlâ şöyle buyurur: «أَنَا

عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي – “Ben kulumun Benim hakkımdaki zannı üzereyim.”

“Hem merakın kendisi de bir hastalıktır.”

Çünkü merak burada bilgi edinmek veya tedbir almak değildir; insanı tüketen **kontROLSÜZ endişedir.** Hastalık geçse bile bu defa başka bir şey için endişelenmeye başlayabilir: “Ya tekrar ederse? Ya başka bir hastalık çıkarsa?” Demek mesele yalnız bedendeki hastalık değildir; zihnin her ihtimali felakete dönüştürme alışkanlığıdır. İşte Üstad buna ayrıca tedavi edilmesi gereken bir “manevî hastalık” nazarıyla bakıyor.

“Onun ilâcı, hastalığın hikmetini bilmektir.”

İnsan bir şeyin manasını bilmezse ona karşı direnci artar. Fakat “Bu bana sabrı öğretiyor, aczimi bildiriyor, Rabbime yöneltiyor, sağlığın kıymetini gösteriyor, günahlarıma kefarete oluyor” diye düşündüğünde hastalık anlamsız bir düşman olmaktan çıkar. **İnsan acıyı sevmek zorunda değildir; fakat acının boşuna olmadığını bilmek ona dayanma gücü verir.**

“Madem hikmetini, faidesini bildin; o merhemi meraka sür, kurtul.”

Burada çok güzel bir teşbih var: **Hikmet bilgisi merhemdir, merak ise yaradır.** Merak geldiğinde insan kendi kendine şunu hatırlatır: “Bu hâl başıboş değil. Rabbimin ilmi dışında değil. Ben tedbirimi alacağım, fakat geleceğin yükünü bugünden taşımayacağım.” İşte bu düşünce merakın üzerine sürülen manevî merhem olur.

“‘Ah!’ yerine ‘Oh!’ de.”

Buradaki “Oh!” hastalığa sevinmek değildir. Mana şudur: “Bu musibet sahipsiz değilmiş. Rabbimin nazarı altındaymış. Sabredersem sevabı varmış. Günahlarıma kefarete olabilmış.” İnsan hastalığın kendisine değil, **hastalığın içindeki rahmete ve hikmete bakarak ferahlar**. Böylece “Ah, neden başıma geldi?” yerine “Oh, Rabbim beni bu hâlde de sahipsiz bırakmamış” diyebilir.

“Ben her şeyi kontrol etmek zorunda değilmişim.”

“Her ihtimali bugünden çözmek zorunda değilmişim.”

“Henüz yaşanmamış yarının acısını bugün çekmek zorunda değilmişim.”

İşte insanın omzundan büyük bir zihinsel yük burada iner.

“‘Vâ-esefâ!’ yerine **اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ** söyle.”

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ – **“Her hâl üzere Allah’a hamd olsun.”** Bu söz “Hastalığım hoşuma gidiyor” demek değildir. “Sağlıkta da hastalıkta da Rabbimin kuluyum. O’nun bana verdiği sayısız nimet hâlâ üzerimdedir. Hikmetini anlamadığım şeylerde de O’na itimad ediyorum” demektir.

Onuncu Deva’nın Özü

Üstad hastaya aslında şu ölçüyü veriyor: **Hastalığın yükünü bir defa taşı; merakla yüz defa taşıma**. Bugünün ağrısı varsa bugün sabret; yarının ihtimalî ağrısını bugünden sırtına alma. Tedbirini al, tedavini ol, fakat neticeyi Allah’a bırak. Hastalığa yalnız “acı” tarafından değil; **hikmet, sevap, kefarete, aczi anlama, nimeti fark etme ve Allah’a yönelme tarafından da bak**. O zaman hastalık belki bedende devam eder; fakat kalbin üzerinde kurduğu hâkimiyet büyük ölçüde kırılır.